

Esteve Terradas

i la història de la ciència a Catalunya

(ciència 30)

Aquest mes de setembre fa cent anys que va néixer a Barcelona Esteve Terradas i Illa. Tal com es va mostrant a les pàgines de (ciència), Esteve Terradas és una peça clau per entendre la ciència a la Catalunya de la primera meitat del segle XX. El seu esforç per difondre el més avançat de la ciència moderna; les seves realitzacions tecnològiques; les seves aportacions a la física i a la matemàtica; els seus esforços organitzadors de la comunitat científica catalana i espanyola, el situen en un lloc destacat.

Esteve Terradas no és una personalitat aïllada en el món científic català i espanyol. Com comença a dir-se en la literatura d'història de la ciència, pot parlar-se d'una generació d'homes de ciència que varen contribuir a l'edificació de la comunitat científica moderna.

És obvi que aquest tipus d'afirmacions, com les dels paràgrafs anteriors, han de ser fetes amb una certa contundència en el panorama cultural i científic català d'avui. La debilitat (relativa) de la tradició catalana en història de la ciència ha estès entre nosaltres una sèrie de tòpics que no acaben d'adequar-se amb la realitat.

L'anomenada "polèmica de la ciència espanyola" va enfrontar els que buscaven explicacions de l'endarreriment evident en què s'ha mogut la ciència a la Península

ibèrica: uns només veien misèria científica i opressió obscurantista; els altres destacaven elements de la història científica peninsular, i en magnificaven la trajectòria. Aquesta polèmica, que conservadors i progressistes també van utilitzar per dirimir les seves (profundes) diferències, no ha fet gaire favor a una interpretació ajustada del que ha sigut la ciència a Catalunya i Espanya.

En el segle XX, hi ha hagut dos moments especialment importants per a la nostra ciència. Un comença a principis de segle —les referències podrien ser la creació de la Junta de Ampliación de Estudios i l'Institut d'Estudis Catalans el 1907— i acaba amb la guerra civil del 1936-39. L'altre moment comença al voltant dels anys 60, amb l'impuls de la revolució industrial i la massificació de la universitat.

Els caràcters dels dos períodes són força diferents. El primer període respon a un esperit regeneracionista, que a Catalunya va concretar-se en la primera experiència de gestió autònoma (després del 1714) amb la Mancomunitat de Catalunya (1914) i la Generalitat del 1932. L'altre període és un moment caracteritzat, no per un programa o una vocació ben definida, sinó per una expansió de la demanda de científics lligada a la demanda d'ensenyament universitari.

El primer període va estar sembrat de figures importants en la ciència: mencionem Santiago Ramón i Cajal, August Pi i Sunyer, Blas Cabrera, Esteve Terradas, Eduard Fontserè, i un força llarg etcètera. El segon període, que correspon a l'actualitat, ens ha fet veure que la comunitat científica ha sabut aprofitar de nou les condicions favorables que se li presentaven: contra la desarticulació i el caos de la política científica oficial, ha anat desenvolupant-se un conjunt valuós de persones, l'aportació de les quals encara no podem valorar (és massa aviat!) però és clarament important.

El repte per re-construir la comunitat científica catalana i espanyola, que avui sembla que assumeixen les instàncies de l'administració autònoma i les de l'Estat, necessita partir d'una consciència històrica. Els historiadors de la ciència, en el marc de la recerca mundial, han d'aportar a la comunitat científica i a tots els ciutadans una interpretació desapassionada i rigorosa dels orígens i del desenvolupament de la nostra recerca.

El centenari de la naixença d'Esteve Terradas (o del matemàtic Julio Rey Pastor, tots dos commemorats aquest any) és una bona ocasió de reflexió.

Nous preus

Nota editorial: Aquest número de (ciència) us ha arribat a les mans amb un increment de preu de 50 pessetes. A partir d'ara la subscripció també augmenta en la mateixa proporció. No cal dir que aquesta decisió ha estat retardada tant com ha estat possible, de cara a afrontar constant augment dels costos i les repercussions de la crisi de la premsa que tots patim. Els nous preus són doncs:

Preu per exemplar: 350 ptes (número endarrerit: 300 ptes.)

Preu de la subscripció:

3.500 ptes (Estat espanyol), 4.500 ptes (Europa) 5.500 (Amèrica i resta del món).